

DM MAGAZIN

Utak, oda és vissza

Pusztamérgesről, Kistelek-ről, Szatmárról, Makóról, Vásárhelyről zsúfolt buszok érkeznek reggelente Szegedre. Naponta húsz-, harminczren szállnak buszra, jönnek autóval, mert hisz a város vonzáskörzete 30-60 kilométer. Az üzemek megéreznek, ha már holnapra beszűntetnék valamilyen oknál fogva az utazást. Ismert ez a folyamat, nincs is szándékomban mellette hosszasan elidőzni. De nemcsak a munkások ezrei ingáznak Szegedre.

Az értelmiségiek száza utaznak nap mint nap Makóra, Forráskútra, Üllésre, Kistelekre, Orosházára, Kecskemétre... Pedagógusok, orvosok elsősorban, de a mérnökök, jogászok, közgazdászok sem hiányoznak ebből az ellentétes irányú ingázásból. Nem tudom, hányan lehetnek, semmiféle hivatalos összesítés, felmérés nincs erről. Csak ismerőseim között összeszámoltam több tucatot.

Hogy naponta ezek utaznak Szegedre, abban már senki nem lát különös dolgot. Az élet diktálja ezt a folyamatot. A mezőgazdaság már munkát nem tud adni, a város pedig még otthont nem tud nyújtani minden bejárónak. A felgyorsult urbanizáció olyan kihívást intézett a városok ellen, hogy képtelenség e feladattal megbirkózni. Lakás és még több lakás kellene, de egyszerre nem nőnek ki a földből az otthonok ezrei.

Az ellentétes irányba járók közül azonban sokan nem várnak lakáskulcsra. Pedig a legtöbb pedagógusnak, orvosnak, mérnöknek községben vagy kisvárosban gyorsan biztosítanak a letelepedést. Például az egyik városka tanácselnöke azért panaszkodott, hogy az erre a célra kijelölt lakások nagy része üresen áll. Nem vonzza a pedagógust, az orvost a háromszobás összkomfort. Hogy miért? Nem adják fel Szegedet. Közülük sokan itt csak alberletben laknak. A kis szobán kívül azonban van egy reményük, hogy 4-6 év múlva „telekkönyvileg” is szegediek lesznek.

Pedagógus ismerősöm karalábtét káposztát árul a Marx téri standon. Mamájával együtt méri a gyümölcsöt, csinálja az üzletet. A szülőknél ez a megélhetésük, de neki csak ideiglenes állomás. Itt várja ki, hátha jut neki is szegedi állás. A történethez tartozik, hogy néhány évig autóbuszozott. Oda-vissza 70 kilométert tett meg naponta. Községben tanított, szépen keresett, mellékesekkel együtt havonta összejött ötezer. Aztán munkája jutalmul lakást kapott volna. Ekkor kérte ki a munkakönyvét. „Nem akarom odakomósodni.” Pedig a község vezetői többször kérték segítségét, és megbecsüléstük másban is kifejezték. Már hetedik éve, hogy ezt az átmeneti életet éli. A karalábemérés mellett nyelvórákat is ad. Biztatgat, nem a pénzért csinálja, csak azért, hogy ne jöjjön ki a gyakorlatból.

Jogász ismerősöm hétfőn reggel felszáll a menetrend szerinti járatra, és szerdán jön vissza Csongrádról. Csütörtökön odaautazik, aztán megint retúr. Öt-, hétezeret keres, de alig várja, hogy egy jó állás megürüljön Szegeden. Türelem embernek tartja magát, és ahogy mondta, ha kell, öt évig is utazik.

Hasonló epizódok egész sorát írhatnám le. Mi közöm hozzá? — kérdezheti az olvasó. Hogy ki, hol dolgozik, az mindenkinek a maga dolga. Azzal sem köteles senki elszámolni, hogy szabad idejét mivel tölti. Sakkozik, vagy olvas, sportol vagy utazik. Végül is, nem olyan nagy vállalkozás ma már a napi buszozás, vonatkozás... Egy fővárosi bennszülött napi másfél órát ráldoz a közlekedésre. A Szegedről kijárók sem sokkal többet, vagy még ennyit sem töltenek el a különböző járműveken.

Az átjárás, az ideiglenes letelepedés, pillanatnyi ottlét és a helybenlakás minőségi következményei mások. Aki az életét részben a közlekedéshez igazítja, szorgalmát, kezdeményező-készségét, tudását feltehetően nem tudja egy település érdekében sem hasznosítani. Sem ahonnan indul, sem ahová érkezik. Ilyen esetben igényelni is nehéz ezt a fajta hozzáállást. A jó ötletek, az alkotókészség, a szellemi erő hiányát minden település megérez. Legyen az kisközség vagy nagyváros.

Mindenütt szükség van a helyi értelmiség kezdeményezésére, javaslatára — egyáltalán léte. Az évről évre rendezett települési versenyek jól példázák: a társadalmi erők összefogásával nagyobb tud előrelépni a város és a falu, mint anélkül. Más kérdés, hogy használják ki ezt a lehetőséget, igényt tartanak-e az erőkre. Előfordul több helyen is, hogy a meglévő adottságok nélkül élnek.

Különböznek a települések és nem is cél, hogy egyformák legyenek. Nem is lehetnek, hiszen szerepük, kialakulási történetük más, és bizonyos egyenlőtlenség mindig meg is marad. De a harmonikus fejlődés olyan elengedhetetlen követelmény, amivel a hétköznapi embernek is számolni kell. Ez a szemléletén is múlik.

A szemléletváltás nem megy dudszóra, sem bürokratikus intézkedésekre. Sainos, az ember rossz természetéből következik, gyakran nagyobbak látja az árnyékokat, mint az valójában. Ebből a tulajdonságából erednek az előítéletek. Az olyan előítéletek is, amelyek a településekkel szemben alakultak ki. Ilyen például az, hogy a kultúra méterek, távolság kérdése. Az ingázásnak idézett formáját éppen a kultúra szent nevében vállalják. Hogy itt lehet, ott nem.

De néhány méterre a színház-tól sem mindenki nyitott szájjal szívja a civilizáció tömjénjét. A községekből pedig sok pedagógus hiányzik. Nem azért, mert nincs aki órát adjon, hiszen kijárnak, az állást betöltik. Délután, esténként is szükség lehet rájuk, amikor foglalkozást vezetnének, beszélgetéseket szerveznének. Hiányzásuk még jobban elülteti a kételyt, hogy a városé a kultúra. Az ilyen előítéleteknek nemcsak tanúi, hanem szenvedői is vagyunk. Az örök kérdés: meddig?

HALÁSZ MIKLÓS

Lódi Ferenc:

Hű munkáskéz a fegyverek vasán

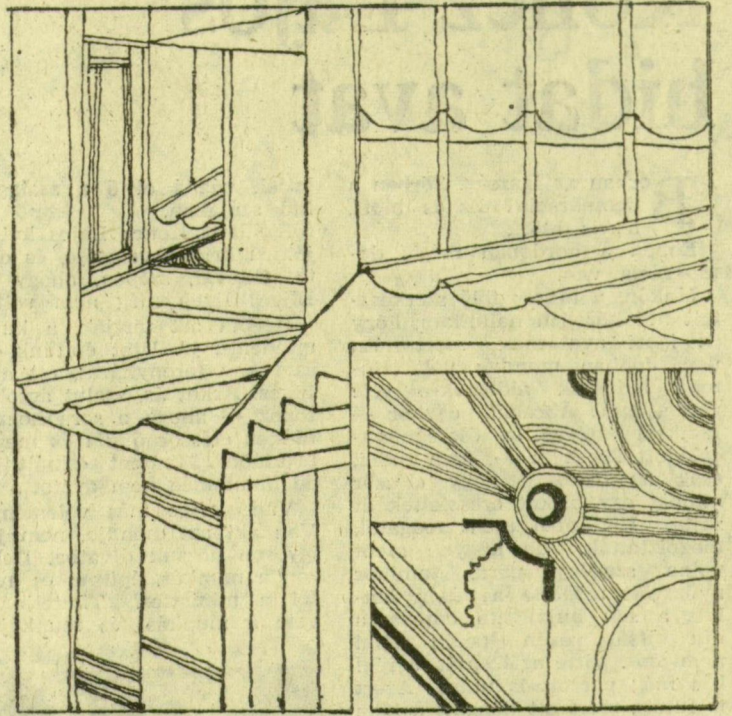
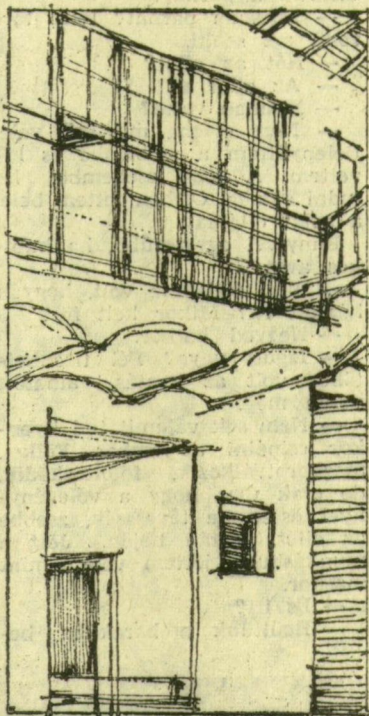
Sosem felejttem: ők voltak az elsők, kik löporfűstös október után tavaszt hittek és nyarat, újratermőt. ha tüllezünk a neheze tusán.

Nehéz ködökben táncolt itt a lélek, ezernyi sebből véreztél, hazám, s már elveszünk, ha nem támad őrséged: hű munkáskéz a fegyverek vasán.

Hideg acél az érdes tenyereken nem izzott még úgy át az életet, mint akkor ott a munkásör-seregben: szemet szemért — ha kell — és vérre vért!...

Sok volt már addig, sok az áldozatból, s minden szülőnk, a munka: haldokolt. (Békülj velünk, ki most is még haragszol, hogy volt fiad, kif szél dobált, sodort.)

Varjak csapódtak földre, gyárainkra, mint holt vidékre vihar, jég után.

CSONKA JÁNOS RAJZAI

Készségeink

Valaha, a középkorban, amikor az iskola még kevesek kiváltsága volt, az emberek legnagyobb része családi körben és a falu-, vagy céhközösségekben szerezte meg gyermekkorában az élethez és a munkához szükséges tudnivalókat. S e tudás elméletet alig-alig tartalmazott, ellenben annál több készséget alakított ki már a gyermekkorban, hogy a fiatal a készség fókán elsajátítsa azokat a tudnivalókat, azokat a munkafolyamatokat, amelyeket véggezve majd később öregségük hasznos tagja lehet a közösségnek. Nyilván ezért sem változtak évszázadokon át a mezőgazdasági vagy kézműipari munkafolyamatok, hiszen elsajátításukban az elmélet szinte semmilyen szerephez nem jutott, a gyakorlat élvezte a mindenkiféle elsőséget. Egészen más volt viszont a helyzet ugyanezen korok iskoláiban, amelyek mit sem tudván kezdeni a gyakorlattal, szinte kizárólag elvont, elméleti tudást nyújtottak.

Nagyjából ez jellemezte a helyzetet egészen a múlt század második feléig Magyarországon, amikor az ipari fejlődés hatására hazai iskoláinkban is kezdett teret kapni az elmélet mellett a gyakorlat is, s amikor az alsó fokú iskolázás általánossá válásával mind többen szereztek meg némi általános műveltséget alapul, a gyakorlati készségek elsajátításához. Aztán az iskolákat egyre inkább a szakosodás jellemezte: vagy általános műveltséget, elméleti képzést igyekeztek nyújtani, vagy pedig valamilyen szakma gyakorlatát és elméletét tanították. S ezekkel a lassanként száz éve kialakult tenden-

ciákkal iskolarendszerünk máig sem igen tudott szakítani. Elmondható ez akkor is, ha a képzés minőségét illetően rengeteget fejlődött is iskolarendszerünk.

Sok-sok évtizeden át lényegében meg is felelt céljának az iskolázásnak ez a szisztémája, ám a felszabadulást követő gyors ütemű gazdasági és társadalmi fejlődés, a tudományos-technikai forradalom hatása mindinkább új feladatokat állított az iskolák elé. Sokoldalúan képzett emberekre lett szükség, akiknél komoly elméleti alapot már az iskola jó néhány manuális készséget is felépített. Meg is született tehát a polittechnikai képzés igénye, ám a hiányzó gondolatosság hiányában néhány év alatt lényegében csödbe is jutott. Mert bár faragni, vasat reszelni nem rossz ugyan megtanulni, ám korántsem ezekre a készségekre van szükség a mai társadalomban. Egészen más készségek kialakítására kellene koncentrálnia az oktatásnak, méghozzá elsősorban a középfokú oktatásnak.

Hogy milyen készségekre? Például: gépkocsivezetés, gépírás, fényképezés, filmezés, a számítástechnika alapelemei (a programozás alapjai, számítási táblák értékelése, a számítástechnika alkalmazásának lehetőségei) stb. Éspedig éppen azért a középfokú oktatásban lenne szükség e tudnivalók elsajátítására, mert ha tovább tanul valaki, ha nem, érettségi után mindenkinek egyre több az esélye, hogy olyan pályára, illetve állásba kerül, hogy e tudnivalók, készségek valamelyikére, vagy akár többre is szüksége lehet.

Talán még sokan emlékeznek arra a szimpatikus tévéjegyzetre,

amely éppen újságírói példára építve gyűjtött össze néhány szélsőséget. Vagyis: belül a gépkocsivezető mellé egy újságíró és egy fotós, hármán nekivágnak az országnak, hogy visszatérve az újságíró lediktálja a gépirónéknak az anyagot. S hogyan készül egy gazdagabb nyugati országban egy riport? Az újságíró fényképezőgéppel együtt belül a kocsi-ba, amit maga vezet, s később géppé írja saját kezűleg az anyagot, és saját képeivel illusztrálja. Hát igen, így is lehet, bár a fotós és az újságíró munkája külön szakma, de még akkor is, legalább két emberrel (gépkocsivezetővel és gépiróval) lehet csökkenteni a társadalom által viselt terheket, ha valaki néhány, manapság közhasználatú készséggel is rendelkezik, s külön vett szakmai tudásán kívül.

De hát az újságírás csak egy, ráadásul nem is tipikus példa, a sok ezer lehetséges közül. Mert manapság Magyarországon a legtöbb középvezető gépkocsivezető szállítja szolgálati útjaira, gépirónó áll rendelkezésükre, hogy megírja leveleiket, jelentéseiket, s mindez évente sok száz-ezer főelosleg munkára bérlet rója a társadalomra, arról nem is beszélve, hogy embereket von el más, szükséges és hasznosabb munkaterületekről.

Es nyugodtan lehet továbblépni. Egyre több vállalat használja ma már számítógépet. És a legtöbb középvezető, sőt vezető nem ismeri ki magát a gépi táblákon, nem tudja értékelni. A legtöbbben nemigen tudják, mit és hogyan lehet és érdemes gépre vinni. Igaz, erre megvannak a számítástechnikai szakemberek. Csakhogy ők meg a vállalat igényeit és munkáját nem ismerik kellő alaposan, s a megfelelő tudatossággal tett vállalati javaslatok nélkül ismét csak sok lehetőség marad kihasználatlanul. Vagy a fényképezés és a filmezés. Egyre több vállalatnál használják dokumentációs, oktatási és egyéb célokra, s rendszerint nagy gond megtalálni az olyan embert, aki szakmai tudása mellett ért a fényképezéshez és filmezéshez is, s a kettő alapján képes létrehozni azt, amire a vállalatnak szüksége van.

Sokszor elmondjuk: manapság egyre inkább sokoldalú emberekre van szükség a legtöbb munkahelyen. Sokoldalú emberekre, akik nemcsak szakmájukat ismerik kiválóan, hanem sok olyan készségnek is birtokában vannak, amelyekre manapság lépten-nyomon szükség van, s amelyek megszerzése a középfokú oktatásban legalább fakultatív módon, a középiskolában, később viszont már egyre nehezebbé válik. Jó lenne, ha középfokú iskoláinkban legalább fakultatív módon biztosítanák e készségek megszerzéséhez a lehetőségeket. Akkor talán nem lenne fehér holló módján ritka látvány, hogy egy vezető állású ember maga vezetői szolgálati útjain kocsiját, akkor talán még több haszonnal használnák a vállalati irányítás segítőjeként a számítógépeket, s talán kevesebb gépirónéknak kellene ötszoros levelek írogatásával foglalkoznia.

SZÁVAY ISTVÁN